

Поєднання через важку пам'ять.

Східна Галичина

Онлайн-публікація

співфінансовано в рамках програми
„Патріотизм завтрашнього дня – 2014”,
реалізованої Музеєм Історії Польщі у Варшаві

Поєднання через важку пам'ять. Східна Галичина

Онлайн-публікація

співфінансовано в рамках програми „Патріотизм завтрашнього дня – 2014”,
реалізованої Музеєм Історії Польщі у Варшаві

Публікація доступна на умовах ліцензії **Creative Commons 3.0**

Автор ідеї, редактор:

Александра Зінчук

Редактор, коректор:

Віра Меньок

Дизайн, верстка:

Уршуля Панасюк

Науковий консультант:

Гжегож Мотика

Переклад:

Віра Романишин

Андрій Савенець

Особливу вдячність висловлюємо усім нашим співрозмовникам,
науковим та історичним консультантам, волонтерам та партнерам проекту

**Проект реалізовано Товариством Панорама Культур та співфінансовано
в рамках програми „Патріотизм завтрашнього дня - 2014”,
реалізованої Варшавським Музеєм Історії Польщі**

Зміст

I. ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВ

ВІДМІННІ РИСИ РЕГІОНУ — ОБСТАВИНИ — ІСТОРИЧНЕ МИНУЛЕ 6

АЛЕКСАНДРА ЗІНЬЧУК *Вступ* 7

МАРІУШ САВА *Східна Галичина 1944 року (історичний аспект)* 10

ЛЕОН ПОПЕК *Дедали важча пам'ять* 17

II. АНАЛІЗ, ІНТЕРПРЕТАЦІЯ НА ОСНОВІ ЗІБРАНИХ ІСТОРІЙ 24

Ґжегож ЮЗЕФЧУК *Місія поєднання, місія розмови* 25

АЛЕКСАНДРА ЗІНЬЧУК *Методологія програми Поєднання через важку пам'ять: можливості та обмеження* 30

ГАННА ЗАРЕМБА *ОСОБЛИВОСТІ КОНСТРУЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ: ПОРІВНЯННЯ НА ТЛІ СПОГАДІВ ПРО ПОДІЇ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ТА СУЧАСНИХ ВОЄННИХ ДІЙ В УКРАЇНІ* 42

ОКСАНА ГОДОВАНСЬКА *Спільні сенси усних історій* 48

ПЕТРО ЧОРНІЙ *Міжетнічні шлюби в Галичині у міжвоєнний період* 54

III. ДОДАТКОВІ ТЕКСТИ 61

БОГДАН ЛАЗОРАК *Епізоди з історії Млинок Шкільникових та Сівкових біля Дрогобича (1919 – 1947 роки)* 62

ВІКТОР ПЕНЬКО *Шлях до порозуміння (щодо українсько-польського конфлікту під час Другої світової війни та у повоєнний час)* 80

IV. ДОПОМІЖНІ МАТЕРІАЛИ 96

Матеріали: список запитань для свідків, назви населених пунктів 97

V. КОЛЕКТИВ 100

Біографії 101

Петро ЧОРНІЙ

кандидат історичних наук,

науковий співробітник Відділу соціальної антропології

Інституту народознавства НАН України

Міжетнічні шлюби в Галичині у міжвоєнний період

Міжетнічні шлюби, як соціокультурне явище, здебільшого завжди притаманні територіям, на яких мешкають різні етнічні групи. Найчастіше вони укладаються між етнофорами, які є членами різних етнічних спільнот, що близькі за релігійним світоглядом, лінгвістичними та культурно-побутовими особливостями.

У міжвоєнній Галичині найбільша кількість таких шлюбів укладалася між українцями і поляками, особливо в містах, що зумовлювалося їхньою тогочасною етнодемографічною структурою, та на етнічному пограниччі обох етносів. Етнічне змішування цих спільнот відбувалося упродовж багатьох століть. Польська шляхта в Галичині почасти мала українське походження, а значна частина польських переселенців змішувалася з українським населенням. Навіть за часів загострення національних суперечностей мішані шлюби залишалися поширеними, про що свідчить тодішня приказка, за якою „польсько-українська границя пролягала через шлюбне ліжко”⁸⁵.

Етнографічний матеріал, зібраний автором на теренах Галичини, дозволяє скласти уявлення про шлюбні стосунки у тогочасному галицькому суспільстві. Отож, „між українцями і поляками були поширені міжетнічні шлюби. Ніяких заперечень громади як з польської, так і з української сторони не було. Міжетнічні шлюби з євреями практично не траплялися. Євреї могли відмовитися від члена своєї громади, якщо він чи вона одружувався або виходила заміж за когось з українців чи поляків. Це було великою рідкістю. Тому про шлюби євреїв з українцями в Богородчанах не можу сказати [...] Був один випадок у Старих Богородчанах. Діти носять його фамілію [прізвище – П. Ч.] – Літман. По-моєму, [у віросповіданні – П. Ч.] він перейшов на сторону жінки. [...] Його син має прізвище тата, а вже коли він женився, то діти пішли по жінці і пишуться Козачишин. З іншої сторони, щоб українець чи поляк брав

---

⁸⁵ Лисяк-Рудницький І. *Українці в Галичині під австрійським пануванням* // Лисяк-Рудницький І. *Історичні есе.* – К., 1994. – Т. 1. – С. 424.

єврейку заміж, було дуже рідкісним явищем⁸⁶. Про цей випадок згадували й інші інформатори⁸⁷.

Натомість, як згадують інші респонденти, „[міжетнічних шлюбів – П. Ч.] з жидами не було. Були з поляками, німцями, [тобто – П. Ч.] українці – поляки, українці з німцями, но між жидами і іншими [етнічними спільнотами – П. Ч.] не було. Жиди строго дотримувалися свого”⁸⁸; „Німецькі хлопці женилися за місцевих дівчат [з українками – П. Ч.]. Це було на початку [XX – П. Ч.] століття...”⁸⁹; „[...] Був один єврей, який жив у Гусакові [тепер Мостиський р-н, Львівської обл. – П. Ч.], що одружився з українкою. Через це єврейська громада відреклася від нього”⁹⁰; „Були випадки міжетнічних шлюбів у Нижанковичах. Після одруження єврей перейшов у православну чи греко-католицьку віру”⁹¹; „Був один випадок, коли українець чи українка прийняв [/ла] іудаїзм”⁹²; „[...] Єврейка одружилася з українцем і перейшла у його віру”⁹³; „Був випадок, коли українець, який мав млин, одружився з єврейкою. Згодом вона прийняла католицизм. Єврейська громада ставилася до цього презирливо”⁹⁴; „[У Добромилі – П. Ч.] траплялися випадки міжетнічних шлюбів. Нарховувалось їх близько трьох [за пам’яті інформатора – П. Ч.]. Один шлюб був українсько-єврейський, а два – польсько-єврейських. В більшості випадків, жиди після одруження приймали християнство”⁹⁵; „Були поодинокі випадки міжетнічних шлюбів. Але одно із подружжя повинно було вихреститися, зазвичай із єврейської сторони”⁹⁶; „У Новому Місті жид прийняв християнство. [Ймовірно через шлюб – П. Ч.]”⁹⁷; „За моєї пам’яті було два міжетнічних шлюби. Однак євреї вихрещувалися”⁹⁸.

Значна частина інформаторів стверджувала, що євреї не одружувалися з іншими етнофорами: „Євреї одружувались лише між собою, усередині громади”⁹⁹; „Мішаних

⁸⁶ Архів Львівського національного університету імені Івана Франка (далі – АЛНУ ім. І. Франка). – Ф. 119, оп. 17, спр. 306-Е., арк. 2.

⁸⁷ Там само. – Арк. 4.

⁸⁸ Там само. – Арк. 8.

⁸⁹ Там само. – Арк. 3.

⁹⁰ АЛНУ ім. І. Франка. – Ф. 119, оп. 17, спр. 96-Е. (Польові етнографічні матеріали до теми „Євреї на Україні”, зібрані у Мостиському р-ні Львівської обл.), арк. 12.

⁹¹ АЛНУ ім. І. Франка. – Ф. 119, оп. 17, спр. 115-Е. (Польові етнографічні матеріали до теми „Євреї Східної Галичини у міжвоєнний період”, зібрані у Старосамбірському р-ні Львівської обл.), арк. 4.

⁹² Там само. – Арк. 6.

⁹³ Там само. – Арк. 10.

⁹⁴ Там само. – Арк. 11.

⁹⁵ Там само. – Арк. 25.

⁹⁶ Там само. – Арк. 9.

⁹⁷ Там само. – Арк. 12.

⁹⁸ Там само.

⁹⁹ АЛНУ ім. І. Франка. – Ф. 119, оп. 17, спр. 96-Е., арк. 7.

шлюбів між євреями та українцями чи поляками не було”¹⁰⁰; „[У євреїв – П. Ч.] шлюби укладали тільки всередині громади”¹⁰¹; „Випадків одруження євреїв з українцями чи поляками не було”¹⁰²; „[Євреї – П. Ч.] одружувалися тільки між собою”¹⁰³.

Як бачимо, свідчення респондентів, які пам’ятають міжвоєнний період, підтверджують існування міжетнічних шлюбів. Згідно із цими свідченнями, найчастіше такі шлюби траплялися між українцями і поляками. Спорадично українці чи поляки одружувалися з німцями та євреями. Вірмени також одружувалися переважно між собою¹⁰⁴.

У випадках одруження християн з юдеями, останні здебільшого вихрещувалися, про що також свідчить архівний матеріал. Так, наприклад, у Львові, згідно зі статистичними даними про зміну віросповідання приватними особами з 1921-го по 1926 рік, аб’юрації (зреченню своєї віри) піддалися 389 юдеїв. Згодом 265 з них охрестилися у римо-католицькому та по 4 в греко- і вірмено-католицькому обряді, 42 юдеї стали прихильниками євангелізму і 73 не сповідували ніякого віровчення¹⁰⁵. Тоді ж юдаїзм прийняли лише 27 римо-католиків, 6 греко-католиків, жодного вірмено-католика та 6 євангелістів¹⁰⁶.

Зважаючи на те, що юдеї змінювали віросповідання здебільшого в результаті шлюбу з людиною, яка сповідувала іншу релігію, то наведені дані свідчать про те, що за межами своєї громади вони найчастіше одружувалися з римо-католиками, причому юдеї значно частіше приймали віросповідання чоловіка чи дружини, аніж навпаки.

Загалом, міжетнічні шлюби були тим явищем, яке творило нову мікроспільноту – змішану сім’ю, члени якої одночасно існували у двох „світах” – на перетині культур та світоглядів, де через взаємовпливи творилися нові ідентичності, традиції і практики.

---

¹⁰⁰ Там само. – Арк. 6.

¹⁰¹ Там само. – Арк. 12.

¹⁰² Там само. – Арк. 17.

¹⁰³ АЛНУ ім. І. Франка. – Ф. 119, оп. 17, спр. 115-Е., арк. 8.

¹⁰⁴ Паньків І. *Родинні обряди і звичаї вірменського населення на Покутті в другій половині XIX – 30-х рр. XX ст.* [Інтернет-ресурс]. – Режим доступу:

http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nikp/2006_2007/Pankiv.pdf

¹⁰⁵ Центральний державний історичний архів України, м. Львів. – Ф. 701 (Єврейська релігійна громада, м. Львів), оп. 3, спр. 606 (Wykazy statystyczne zmiany wyznania według wieku, płci, stanu cywil. i zawodu za lata 1921, 1922, 1923, 1924, 1925, 1926 i zawodu po dzień 31.XII. 1926), арк. 1–7.

¹⁰⁶ Там само.

Rzeczpospolita Polska
Ministerstwo
Spraw Zagranicznych